

BRONZURI FIGURATE ÎN DACIA ROMANĂ: REPERE CRONOLOGICE

Constantin Pop

Întru-un recent *Corpus*¹ privind bronzurile figurate din Dacia romană, am cercetat un număr de 999 de piese ale genului². Dar din acest total general al monumentelor, analiza cronologică s-a oprit doar asupra a 835 de exemplare³. Motivat obiectiv, nu am luat în considerație 142 de obiecte, constituite din 87 de bucăți ale căror date tehnice provin – din păcate, cu toate străduințele mele de investigare –, din informații total neverificabile, apoi, 30 de piese considerate *Dubitanda*⁴ și 25 de bronzuri, plasate în categoria *Addenda*⁵ (piese pierdute în decursul timpului, care nu au putut fi cercetate, ele fiind amintite doar în literatura veche de specialitate⁶), alături de alte 22 de copii medievale ori moderne⁷, ce reproduc, mai mult sau mai puțin fidel, figurații inspirate din arta antică clasică.

Reperetele cronologice ale celor 835 de piese originale analizate, au fost circumscrise – atât cât a fost posibil – unor datări fie amănunțite, precise (începutul, mijlocul, sfârșitul unor secole, fie mai largi (un veac luat global, de pildă, secolul I a.Ch., secolul II p.Chr. ș.a.) sau pe o perioadă mai îndelungată de timp (veacurile I-II, II-III, III-IV etc.).

Datarea pieselor s-a făcut în funcție de contextul arheologic în care ele au fost depistate, iar în cazul exemplurilor provenite din descoperiri întâmplătoare, a celor cu puncte incerte și achiziționate de la colecționarii particulari, încadrarea cronologică s-a bazat pe aceea a analogiilor mai mult sau mai puțin apropiate, a originilor și a circulației tipurilor respective într-un areal dat și cu o continuitate determinată.

De asemenea mai trebuie să amintim faptul că au fost repertoriate (începând de la o anumită dată și, anume, prima jumătate a secolului II a.Chr.) și bronzurile provenite din importurile romane în cetățile dacice înainte de cucerire, ele reprezentând – așa cum este normal –, produse torentice ale diferitelor oficine artizanale ale genului din numeroase regiuni ale Imperiului.

Tabloul reperelor cronologice se prezintă astfel:

- 1) Prima jumătate a secolului II – mijlocul secolului I a.Chr. – 1 exemplu;
- 2) Secolul I a.Chr. – 4 piese;
- 3) Secolul I a.Chr. – prima jumătate a veacului I p. Chr. – 3 bucăți;
- 4) Secolul I a.Chr. – mijlocul veacului I p. Chr. – 3 obiecte;
- 5) Secolul I a.Chr. – veacul I p. Chr. – 20 de piese;

- 6) A doua jumătate a secolului I a.Chr. – începutul veacului I p.Chr. – *1 exemplu;*
- 7) Sfârșitul secolului I a.Chr. – începutul veacului I p. Chr. – *1 piesă;*
- 8) Începutul secolului I – mijlocul veacului II – *1 bucată;*
- 9) Prima jumătate a secolului I p.Chr. – *1 exemplu;*
- 10) Secolul I p. Chr. – *8 bucăți;*
- 11) Secolul I – începutul veacului II – *1 piesă;*
- 12) Secolele I-II – *4 obiecte;*
- 13) A doua jumătate a secolului I p.Chr.- *2 piese.*
- 14) A doua jumătate a secolului I – începutul veacului II – *1 exemplar;*
- 15) Sfârșitul secolului I – începutul celui următor – *8 bucăți;*
- 16) Sfârșitul secolului I – prima jumătate a veacului II – *1 piesă;*
- 17) Sfârșitul secolului I – veacul II – *2 exemplare;*
- 18) Începutul secolului II p. Chr. – *12 piese;*
- 19) Începutul secolului II – secolul III – *1 bucată;*
- 20) *Epoca hadrianică – 1 obiect;*
- 21) Prima jumătatea a secolului II p.Chr. – *9 piese;*
- 22) Secolul II p. Chr. – *141 de monumente;*
- 23) Secolul II-III – *484 de piese;*
- 24) Mijlocul secolului II p. Chr. (*epoca antoniniană*) – *29 de bucăți;*
- 25) Mijlocul veacului II – începutul celui următor – *1 obiect;*
- 26) După mijlocul secolului II – jumătatea veacului III – *2 piese;*
- 27) A doua jumătate a secolului II p. Chr. – *15 obiecte;*
- 28) A doua jumătate a veacului II – începutul celui următor – *1 bucată;*
- 29) A doua jumătate a secolului II – prima jumătate a veacului III – *1 piesă;*
- 30) A doua jumătate a secolului II – mijlocul celui următor – *1 bucată;*
- 31) A doua jumătate a veacului II – a doua jumătatea a secolului III – *3 piese;*
- 32) Sfârșitul secolului II p.Ch. – *3 exemplare;*
- 33) Sfârșitul secolului II – începutul celui următor – *19 monumente;*
- 34) Sfârșitul veacului II – prima jumătate a secolului III – *1 bucată;*
- 35) Sfârșitul secolului II – mijlocul secolului III – *4 obiecte;*
- 36) Sfârșitul veacului II – veacul III – *1 exemplar;*
- 37) Începutul secolului III p.Chr. – *4 obiecte;*
- 38) Prima jumătate a secolului III p. Ch. – *8 piese;*
- 39) Secolul III p. Ch. – *27 de monumente;*
- 40) Mijlocul veacului III p.Chr. – *2 bucăți;*
- 41) A doua jumătate a secolului III p. Chr. – *1 exemplar;*
- 42) Încadrări cronologice mai târzii (secolul III-IV, eventual, după retragerea aureliană) – *2 piese.*

Din prezentarea de față, se poate constata că cele mai numeroase bronzuri figurate au fost circumscrise unei datări largi (secolele II–III, un număr de 484 de obiecte, reprezentând un procentaj de 57,96%, deci, mai mult de jumătate din cele 835 de piese analizate) – această stare de fapt fiind tributară, desigur, începutului de drum al cercetării reprezentărilor iconografice, din bronz, în istoriografia română –, urmate de cele datate în veacul II p.Chr. (141 de exemplare, procent 16,88%), apoi, de monumentele aparținând secolului III p.Chr. (27 de piese, procentaj 3,23%), de cele din secolul I a.Chr. (4 bucăți, procentaj 0,47%) și, în sfârșit, de obiectele care se pretează la o eventuală datare mai târzie (2 monumente, procent 0,23%). Celelalte piese (un număr de 177, cu procentajul de 21,19%) – fapt dătător de speranță –, au beneficiat de o încadrare cronologică mai strânsă (debuturi, jumătăți, încheieri de secole ș.a.). Se remarcă, în acest sens, mijlocul veacului II p.Chr., cu 29 de monumente, procentaj 16,38%, din cele 177 de exemplare amintite mai sus.

Ca o concluzie generală, se impune constatarea că în intervalul îndelungat de timp, începând din prima jumătate a secolului II a.Chr. (deci, înainte de cucerirea romană a Daciei) și până în epoca postaugustină, piesele din bronz, provenite din provincia noastră traiană desfășoară un evantai larg de încadrări cronologice, normal, majoritatea fiind circumscrise veacurilor II–III, deci, tocmai răstimpul administrației Romei pe aceste meleaguri nord-danubiene.

NOTE

1. C. Pop, *Bronzuri figurate în Dacia romană*, teză de doctorat, ms., Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. 1998.
2. Cercetarea pieselor se oprește la anul 1998.
3. C. Pop, *op. cit.*, 182-193.
4. Idem, *op. cit.*, 236-246 și *Catalog*, 434-438.
5. Idem, *op. cit.*, *Catalog*, 431-433.
6. J.F. Neugebauer, *Aus der Überreste des klassischen Althertums, mit besonderer Rücksicht auf Siebenbürgen*, Kronstadt (Brașov), 1851.
7. C. Pop, *op. cit.*, 247-258 și *Catalog*, 439-442. Apoi, numeroase replici medievale și moderne după antice în alte muzee ale țării (Muzeul național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, Complexul Muzeal Brukenthal – Secția de istorie ș.a.).

BRONZES FIGURÉS EN DACIA ROMAINE:
REPÉRES CHRONOLOGIQUES

Résumé

Le *Corpus* de bronzes figurés découverts en Dacia romaine (l'auteur C. Pop), se veut être une première épreuve monographique, monographie d'autant plus nécessaire qu'un tel ouvrage manque de notre littérature de spécialité.

C'est analysé un nombre de 835 pièces originales. Le plus nombreux bronzes figurés ont été datés entre les limites plus large (les siècles II-IIIème, 484 objets), suivis de ceux de IIème siècle ap. J.-C. (141 exemplaires). Un nombre de 177 pièces ont bénéficié d'une encadrature chronologique plus restreinte (commencement, milieu et fin des siècles). 142 exemplaires n'ont pas été datés.